

Ο ΑΓΙΟΣ
ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Ὁ Βίος, τὸ Μαρτύριον
καὶ τὰ Συγγράμματα αὐτοῦ.
Ἐπιστολὴ τοῦ Θεοφώρου Ἰγνατίου
πρὸς τὸν ἅγ. Πολύκαρπον.
Ἡ ἔνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν.
Ἡ Καπουλὴ Παναγία.

ΟΜΙΛΙΑΙ ΔΥΟ
ΥΠΟ
Γ. ΛΑΜΠΑΚΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1907.

τόσαι συγκινητικαὶ σελίδες τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ἐξετυλίχθησαν.

Τὸ πρῶτον ἤδη μετὰ πάροδον πολλῶν αἰώνων βλέπει ὁ Ἥλιος δύο τέως διίσταμένους χριστιανικοὺς λαοὺς ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἱερὰν στέγην συμπροσευχομένους.

* *

Ἐπεθυμήσατε τῆς ἱερᾶς συναθροίσεως ταύτης νὰ προηγηθῇ εἰς τῶν διὰ τε τὴν λέξιν ἀρχαιοτάτων ὕμνων τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὕμνος τοῦ «Φῶς ἱλαρὸν» ὃν ἡ παράδοσις ἀναφέρει εἰς τὸν Μάρτυρα Ἀθηνογέννην ἄσκητα τοῦτον μικρὸν πρὶν ἢ ἀναβῇ ἐπὶ τῆς πυρᾶς, εἴτα δὲ εἰπηθήσεται νὰ ἐπαναληφθῇ οὗτος ἐν τῇ Ἀγγλικῇ γλώσσῃ, δεῖγμα τοῦτο τῆς πολλῆς Ὑμῶν ἀγάπης καὶ τοῦ πολλοῦ Ὑμῶν σεβασμοῦ πρὸς τὴν πρωτόγονον Μητέρα Ἐκκλησίαν.

Μέγα ἄλμα τείνον πρὸς τὴν ἑνώσιν.

* *

Ὅτι βλέπομεν εἶνε ὄνειρον ὅπερ ἐπεθύμησαν οἱ Πατέρες ἡμῶν νὰ ἴδωσιν ἀλλὰ δὲν εἶδον. Εἶναι τιμὴ εἰς τὴν χριστ. Σχολήν, προβαίνουσαν εἰς τὴν λύσιν τοῦ μεγάλου προβλήματος τῆς ἐνώσεως τῆς θυγατρὸς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.

Ἐὰν πρὸ 100 ἐτῶν ἐτόλμα τις νὰ ἐπιχειρήσῃ τοιοῦτόν τι, ὁ μὲν ἱερεὺς θὰ ἐλιθοβολεῖτο ὑπὸ τοῦ πλήθους, ἐγὼ δὲ θ' ἀφοριζόμην ὑπὸ τῆς ἐμῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ ὅμως χάρις εἰς τὰς Ἐπιστάμας καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πνεύματος πλησιῶνται βαίνομεν εἰς τοὺς εὐλογητοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἀναμένωμεν τὴν πλήρωσιν τῶν λόγων τοῦ Κυρίου ὅπως οἱ πάντες γίνωμεν μία ποίμνη ὑπὸ ἑνα Ποιμένα, ἀρκεῖ ἡ Ἐπιστάμη νὰ ἐξακολουθῇ φωτίζουσα τὴν διάνοιαν.

Μόνον διὰ τῆς προόδου τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ φωτός τῆς παιδείας θέλει λυθῇ τὸ τέως μέγα πρόβλημα τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἀρκεῖ πλέον τὸ μῖσος καὶ ἡ ἐχθρὰ τῶν Ἐκκλησιῶν.

Εἶναι καιρὸς πλέον νὰ κοπάσωσιν οἱ ἄνεμοι, ἀρκετὰ ἐβασανίσθη ἐπὶ τοσοῦτους αἰῶνας ὀπισθοχωρήσεως ἡ ἀνθρωπότης διὰ τῶν θρησκευτικῶν ἐρίδων καὶ τῶν θρησκευτικῶν διωγμῶν.

Ὁ Μέγας Θεὸς δὲν χωρίζει τὰ τέκνα αὐτοῦ, ἐξ ἴσου ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ διὰ πάντα τὰ τέκνα αὐτοῦ καὶ ἐξ ἴσου συναγείρων τὰ νέφη ποτίζει μετὰ τῆς αὐτῆς πατρικῆς ἀγαθότητος τοὺς ἀγροὺς πάντων, παρέχων πᾶσι τὸν ἐπιούσιον, ἀδιαφορῶν ἂν οὗτοι ἀνήκουσιν εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τοῦτο ἢ εἰς ἐκεῖνο τὸ θρησκευμα.

Αἱ διαφοραὶ καὶ αἱ διχόνοιαί εἰσὶν ἔργα ἀνθρώπων ἐνῷ ὁ δίκαιος Θεὸς ἀγαπᾷ ἐξ ἴσου πάντα τὰ τέκνα αὐτοῦ.

* *

Ἰδοὺ ὑπὸ τὴν πύλν ταύτην τοῦ οὐρανοῦ, διότι τοῦτο λέγει τὸ ἐπὶ τῆς ἀψίδος ταύτης Ἀγγλίστι γεγραμμένον ρητόν: «ὥς φοβερὸς ὁ τόπος οὗτος, οὐκ ἔστιν ἄλλο ἢ οἶκος Θεοῦ καὶ αὕτη ἡ πύλη τοῦ Οὐρανοῦ». Ἐδῶ κατὰ τὴν πύλν λέγομεν ταύτην τοῦ Οὐρανοῦ θὰ ἀναπτύξωμεν εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς καὶ Ἑλλήνας ἀδελφοὺς Χριστιανοὺς τὸ θέμα ἡμῶν.

Κατὰ ὥραιαν δὲ σύμπτωσιν τὸ αὐτὸ ρητὸν ἐπιγράφεται καὶ εἰς τὸ ὑπέροθυρον τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν.

* *

Ναὶ, πύλη τοῦ Οὐρανοῦ εἶναι πᾶς χριστιανικὸς Ναὸς ἐφ' οὗ ὑψοῦται ὁ Σταυρὸς, λατρεύεται ὁ Κύριος καὶ κηρύσσονται αἱ θεῖαι αὐτοῦ ἀλήθειαι.

Ἀπαντες εἰμεθα τέκνα τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς ἡ διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ αἵματος ἐξηγόρασεν.

Ὁ Κύριος δὲν ἔχει διακρίσεις οὐδὲ δάτινας ἰδιαιτέρας προνομίας τῆς Χάριτος.

Πρὸ παντὸς, δὲ πρὸς τελειοτέραν ἀνάπτυξιν τῶν ὑφ' ἡμῶν λεγομένων ὀφείλω νὰ δηλώσω ὑμῖν ὅτι τὸν ὀκρίβαντα τοῦτον δὲν ἀναβαίνω ἐπισήμως διερμηνεύων ὑμῖν λόγους αὐθεντίας καὶ κύρους τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἀναβαίνω τοῦτον ὡς ἰδιώτης, προκειμένου νὰ ἐκ-

λείας ἀγάπης καὶ νὰ δεθῇ διὰ δεσμῶν σιδηρῶν ὡς τὸ σκευὸς τῆς ἐκλογῆς σου ὁ Παῦλος, εὐχαριστῶ ὅτι διὰ τοῦ θανάτου ὡς διὰ ταχείας κλίμακος θὰ μεταβῶ ὅπως εὕρω τὸν ἐμὸν γλυκύτατον Διδάσκαλον Ἰησοῦν.

* *

Εὐθὺς δὲ συλλληφθεὶς καὶ δεθεὶς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, ἤρξατο οὕτω δεδεμένος τῆς φοβερᾶς ταύτης ὁδοιπορίας, δύο δὲ ἱεροὶ ἄνδρες διάκονοι, ἠκολούθουν αὐτὸν, ὁ Πρὸς Ἀγαθόπουρος ἐκ Συρίας καὶ ὁ Φίλων ἀπὸ Κιλικίας.

Οὕτω πεζὸς καὶ δι' ἀλύσειων δεδεμένος, φθάνει ἤδη ὁ Θεοφόρος Ἰγνάτιος εἰς τὴν Σμύρνην.

Οἱ ἐν Σμύρνη Χριστιανοὶ ἐπὶ τῷ ἀκούσματι ὅτι δεδεμένος καὶ ἀπαγόμενος εἰς Ρώμην ἔφθασεν Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, ἐξ ὅλων τῶν διευθύνσεων τῆς πόλεως καταβαίνουσιν εἰς τὴν ἀγορὰν περικυκλοῦσι τὸν ἱερὸν γέροντα ἐπίσκοπον καὶ καταφιλοῦσι τὰ δεσμὰ αὐτοῦ ἅτινα ἐκεῖνος ἐκάλει πνευματικούς μαργαρίτας κατακοσμοῦντας αὐτὸν.

Επὶ πᾶσι δὲ ἔσπευσε νὰ περιπτυχθῇ τὸν ἱερὸν Ἰγνάτιον ὁ ποτὲ συμμαθητὴς αὐτοῦ καὶ νῦν πολὺς Εὐπίσκοπος Σμύρνης Πολύκαρπος.

* *

Ακριβῶς δὲ τὴν συνάντησιν ταύτην τοῦ ἱεροῦ Ἰγνατίου καὶ Πολυκάρπου παρίστησι ἡ ἐπὶ τῶν ὑέλων τοῦ πρὸς Ανατολᾶς παραθύρου τούτου εἰκὼν αὕτη, ἥτις καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ τοῦ λόγου ἡμῶν, ἐν ᾗ ὁ ἱερὸς Πολύκαρπος πρὸ τοῦ Ἰγνατίου ἱστάμενος περιπτύσσεται καὶ καταφιλεῖ τὰ δεσμὰ τοῦ παλαιοῦ αὐτοῦ συμμαθητοῦ.

Ἰδοὺ τίνα ἐξαισία καὶ ὑπέροχα γεγονότα εἶδε ποτὲ ἡ Σμύρνη καὶ πόσας λαμπρὰς ἱστορικὰς σελίδας τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιότητος δὲν περικλείει ἐν ἑαυτῇ ἡ ὥραία αὕτη τῆς Ἰωνίας νύμφη!

Πόσον δὲ ἀνωτέρα δὲν θὰ ἦτο ἡ Χριστιανικὴ κοινότης τῆς Σμύρνης ἂν μὴ διαρκῶς ἐφρόντιζε μόνον περὶ τῆς ἐμπορίας τῆς ὕλης ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἐμπορίας τοῦ πνεύματος, ἀναδιφῶσα ἐν ταῖς Κυριακαῖς καὶ ταῖς ἑορταῖς τὰ ὑψίστης σημασίας γεγονότα ἅτινα ἐν τῇ πόλει αὐτῶν ταύτῃ συνέβησαν;

*
* *

Μήπως ὁ Απολλοφάνης ὅστις μετὰ Διονυσίου τοῦ Ἀρε-
οπαγίτου ἐν Ἡλιοπόλει τῆς Αἰγύπτου εἶδον τὸ σκότος τῆς
Σταυρώσεως ὅταν ἀνεφώνησαν τὸ «ἡ Θεὸς πάσχει ἢ τὸ
πᾶν ἀπόλλυται», μήπως λέγω ὁ Απολλοφάνης δὲν εἶνε
τέκνον τῆς Σμύρνης;

Μήπως ὁ ἐπὶ τοῦ Πάγου θάνατος τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρ-
που καὶ Πιονίου τοῦ Προσφυτέρου δὲν συνετέλεσαν ὅπως
στερεώσωσι τὴν καθ' ὅλον τὸν Κόσμον πίστιν τοῦ Ἰησοῦ;

*
* *

Ἀλλ' ἔλθωμεν ἐπὶ τῇ εἰς Σμύρνην ἀφίξει τοῦ Ἰγνατίου.
Επὶ τῇ εἰς Σμύρνην ἀφίξει τοῦ ἱεροῦ τούτου ἀνδρός
πᾶσα ἡ πόλις γίνεται ἀνάστατος μεταβαλομένη εἰς μέγα
προσκύνημα.

Πολλοὶ κόπτονται νὰ ἐλευθερώσωσιν αὐτὸν τῶν δεσμῶν,
ἀλλ' ὁ ἱερός ἀνὴρ ἐνοήσας τὰς προσθέσεις αὐτῶν, διὰ Εφε-
σίων Χριστιανῶν, οἵτινες διέμεον ἐν Σμύρνη σπεύδει καὶ
γράφει εἰς τοὺς ἐν Ρώμῃ Χριστιανοὺς τὴν αἰνιγματικὴν ἐκεί-
νην ἐπιστολὴν δι' ἧς τοὺς ἐξορκίζει καὶ παρακαλεῖ μὴ
τῷ κάμῳ τοιοῦτον ἀδίκημα καὶ τῷ στερούσῳ τὸν στέ-
φανον τοῦ μαρτυρίου.

Μὴ θέλετε λέγει διὰ τῆς ζωῆς νὰ μοὶ παράσχητε θά-
νατον, τοῦναντίον συνετέλεσθε ἐὰν δύνασθε τὰ θνητὰ νὰ
γίνωσιν ἀγριώτερα, ὅπως εὐθύς ὥς μὲ ἴδωσι νὰ μὲ κατα-
σπαράξωσιν.

*
* *

Τότε ἡ Σμύρνη ἐγένετο τὸ κέντρον τῆς συνελεύσεως
ἀπείρων Χριστιανῶν κωλυομένων ὅπως ἀσπασθῶσι τὰ δε-
σμὰ Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου.

Εκ τοῦ βάθους καὶ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀσίας κα-
τήρχοντο καὶ προσήρχοντο εἰς Σμύρνην.

Εξ Εφέσου κατῆλθον ὁ ἐπίσκοπος Ονήσιμος Κρόκος καὶ
Βούρος, οἱ Διάκονοι Εὐπλοὺς καὶ Φρόντων οἱ πιστοί. Εκ
Μαγνησίας φθάνει ὁ νεαρώτατος τῇ ἡλικίᾳ ἐπίσκοπος Λα-
μᾶς, Βάσσος καὶ Απολλώνιος ὁ Προσφύτερος καὶ Ζωτίων
ὁ διάκονος.

Εκ Τρωάλλεων δὲ Πολύβιος ὁ ἐπίσκοπος καὶ ἄλλοι ἐξ ἄλλων μερῶν πολλοί.

* *

Εν τῷ προσώπῳ τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου ὁ Θεοφόρος Ἰγνάτιος εὗρε τὴν διέπουσαν παρηγορίαν καὶ ἀνακούφισιν καὶ πολλὰς σκέψεις οἱ ποτὲ νέοι συμμαθηταὶ καὶ νῦν πολλοὶ ἐπίσκοποι ἀντιήλλαξαν περὶ τῆς μελλούσης τύχης τῆς Εκκλησίας, ἡ διέλευσις δ' αὐτῆ τοῦ Ἰγνατίου ἐκ Σμύρνης δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι προητοίμασε καὶ προεπαίδευσεν τὸ μαρτύριον τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου.

Πλὴν δὲ τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου καὶ ἕτεροι οἴκοι ἐν Σμύρνῃ πολλαχῶς περιεποιήθησαν καὶ ἀνεκούφισαν τὸν δέσμιον γέροντα Ἰγνάτιον, ὁ οἶκος τοῦ ἐπιτρόπου, ὁ Ἀτταλός, ἡ εὐπορος Χριστιανὴ δέσποινα Τατουία, ἡ Ἀλκη, ἣν ὁ Ἰγνάτιος ἀποκαλεῖ τὸ « ποθητὸν μοι ὄνομα » καὶ ὁ ἐν Σμύρνῃ Χριστιανὸς Δάφνος, ὃν διὰ τὴν προθυμίαν τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ καλεῖ « ἀσύγκριτον » διὰ δὲ τὰ πολλὰ αὐτοῦ τέκνα καὶ καλὰ « εὐτεκνον ».

* *

Πόσον εὐχάριστον ἂν οἱ βαπτίζοντες τὰ νέα τέκνα, τοῖς μέλλοντας Χριστιανοῖς τῆς Σμύρνης, ἔθετον τοιαῦτα ὀνόματα ὑπομνηνάσκοντα τοιαῦτα μεγάλα ἱστορικὰ γεγονότα συμβάντα μεταξὺ τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν τῆς Σμύρνης.

Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ φιλογενεΐα τῶν ἐν Σμύρνῃ Χριστιανῶν κατορθοῖ ὅπως μείνῃ ἐπὶ τινα χρόνον εἰς Σμύρνην ὁ Θεοφόρος Ἰγνάτιος ὅπως μεταβάλλῃ ταύτην εἰς κέντρον καὶ ἐστίαν τῶν ὑπὲρ τῶν διαφόρων Εκκλησιῶν φροντίδων καὶ σκέψεων.

* *

Τότε ὁ Θεοφόρος Ἰγνάτιος ἀνέλαβε νὰ γράψῃ ἐν Σμύρνῃ τὰς τέσσαρας ὡραίας αὐτοῦ ἐπιστολάς πρὸς Εἰφεσίους, δευτέραν πρὸς Μαγνησίους ἢ Μαγνησιεῖς, τρίτην πρὸς Τρωαλιανούς καὶ τετάρτην πρὸς Ρωμαίους.

Ὅτε δὲ μετέβη εἰς Τρωάδα ἐκεῖθεν ἔγραψε πέμπτην πρὸς

φιλαδέλφεις, ἔκτιν πρὸς Συμωναίους καὶ ἐβδόμην πρὸς τὸν ἱερὸν Πολύκαρπον. 1)

Ἐν γενικαῖς ἥδη γραμμαῖς ἴδωμεν τὸ περιεχόμενον ἐκάστης ἐπιστολῆς.

Ἐν πρώτοις γράφει πρὸς Ἐφεσίους εὐχαριστεῖ αὐτοὺς ὅτι ἀκούσαντες αὐτὸν δεδεδεμένον ἀπὸ Συρίας ἔτρεξαν μὲ τόσων προθυμίαν ὥπως τὸν ἴδωσι καὶ ἐλπίζει ὅτι διὰ τῆς προσευχῆς αὐτῶν θὰ ἐπιτύχῃ νὰ θηριομαχήσῃ ἐν Ρώμῃ. Ὁ γέρον Ἰγνάτιος νὰ θηριομαχήσῃ ἐν Ρώμῃ!

Ω ! διὰ τίνων βασάνων καὶ διωγμῶν ἐστηρίχθησαν καὶ διεδόθησαν αἱ ἀρχαὶ τοῦ Εὐαγγελίου!

Ἐἵτα λέγει αὐτοῖς ὅτι ἂν δέδεται ὑπὲρ Χριστοῦ οὐχ' ἥττον ἥδη μάλιστα ἀπαρτίζεται ἐν Χριστῷ «νὺν γὰρ ἀρχὴν ἔχω τοῦ μαθητεῦσθαι».

Ἐἵτα γράφει περὶ τῆς ἐνότητος καὶ ἀρμονίας τῶν Χριστιανῶν ἐν τῇ δεήσει τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἐπισκόπου, παρομοιάζει αὐτοὺς μὲ τὰς χορδὰς κιθάρας, αἵτινες ἀνάρθρους δίδουνσι φωνὰς ὅταν αὗται δὲν εὐρίσκονται ἐν ἀρμονίᾳ, καὶ ὅτι ἐν ἐνότητι πρέπει νὰ ἄδωμεν ἵνα ἀκούῃ καὶ ἐπιγνώσκῃ ἡμᾶς ὁ ἐν Οὐρανοῖς Θεός. Ὅταν δὲ μηδεμίαν ἑρμῆα εὑρίσκται μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν, τοῦτο ἀπόδειξις ὅτι κατὰ Θεὸν οὗτοι ζῶσιν.

Ἐἵτα ἐκφράζει τὴν ἑαυτοῦ χαρὰν ὅτι περιφέρει τὰ δεσμά ταῦτα ἐν ὀνόματι Χριστοῦ καὶ ὀνομάζει ταῦτα ἀπνευματικούς μαργαρίτας· παρακαλεῖ δὲ ἐν τέλει αὐτοὺς ὥπως προσεύχωνται ὑπὲρ τῆς ἐν Συρίᾳ Ἐκκλησίας αὐτοῦ, ἥτις ἥδη ἔμεινεν ὀρφανὴ ἀπὸ τοῦ ἰδίου αὐτῆς Πατρὸς καὶ Ἐπισκόπου.

Ἐἵτα γράφει πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Μαγνησίας τῆς πρὸς Μαϊάνδρῳ.

1) Ἐπεὶ οὖν ὁ λέγων ἐποίησατο τὴν ἐξῆς παρέχασιν. «Γνωρίζω Κέριοι ὅτι ἐπὶ πολὺ μὲνέω τοὺς λόγους μου ἀλλὰ τὸ βραχὺ τοῦ χρόνου ὃν διανέω μετὰ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης τοῦτο ἐστὶ τὸ αὐτίον τῆς ἐμῆς μαρτυρίας.

* * *

Γνωρίζετε δὲ ἀγαπητοὶ ὅτι ἐν τῇ Μαγνησίᾳ ταύτῃ ἡγεμόνευσε καὶ ἀπέθανεν ὁ μέγας Ἀρχιναύαρχος τῆς Ἑλλάδος, ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅστις διὰ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας τῷ 480 π. Χ. ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα.

Ἀνευ αὐτοῦ δὲν θὰ εἴχομεν οὔτε Σοκράτην, οὔτε Πλάτωνα, οὔτε Περικλῆ, οὔτε Φειδίαν, οὔτε τὰ θαυμάσια μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας καὶ τέχνης.

* * *

Πρὸς αὐτοὺς λοιπὸν γράφων λέγει ὅτι δὲν πρέπει ἀπλῶς νὰ ὀνομαζώμεθα Χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ νὰ εἴμεθα· «πρόεπον οὖν ἐστὶ, μὴ μόνον καλεῖσθαι Χριστιανούς ἀλλὰ καὶ εἶναι», ὁμιλῶν εἶτα περὶ τῆς ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν λέγει: μία προσευχὴ, μία δέσσις, εἰς νοῦς, ἐν θυσιαστήριον, εἰς Ἰησοῦς Χριστός», ἐν τέλει δὲ λέγει πρὸς αὐτοὺς ὅτι ἂν καὶ εἴμαι δεδεμένος δὲν ἀξίζω οὔτε δι' ἓνα τῶν λελυμένων «εἰ γὰρ καὶ δέδεμαι, πρὸς ἓνα τῶν λελυμένων ὑμῶν οὐκ εἰμί».

Τοσαύτη ἡ μετριοφροσύνη τοῦ ἱερωτάτου καὶ ἀγιωτάτου ἀνδρός.

* * *

Εἶτα γράφει πρὸς Τραλλιανούς εὐχαριστῶν τὸν ἐπίσκοπον Πολύβιον ὅτι ἐλθὼν ἐκ τῶν Τράλλεων ἔσπευσε δεδεμένον ὄντα νὰ συγχαρῇ αὐτὸν οὕτως ὥστε ὅλον τὸ πλῆθος αὐτοῦ νὰ βλέπῃ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ.

Εἶτα παρακαλῶν αὐτοὺς ὅπως μείνωσιν ἐν ὁμονοίᾳ δὲν παρακαλεῖ αὐτοὺς ἐξ ἑαυτοῦ ἀλλ' ἐξ ὀνόματος τῶν ἑαυτοῦ δεσμιῶν λέγων· «παρακαλῶ Ὑμᾶς τὰ δεσμιά μου, ἃ ἔνεκεν Ἰησοῦ Χριστοῦ περιφέρω... διαμένοντα ἐν τῇ ὁμονοίᾳ Ὑμῶν» τῇ μετ' ἄλλων προσευχῇ.

Παρακολεῖ δὲ αὐτοὺς ὅπως προσεύχωνται περὶ τῆς ἡδὴ ἀπορροφανθείσης Ἐκκλησίας αὐτοῦ.

* * *

Ἀλλὰ ἡ θαυμασιωτέρα πασῶν ἐστὶν ἡ ἐκ Σμύρνης πρὸς τοὺς ἐν Ρώμῃ Χριστιανούς σταλεῖσα ἐπιστολή.

Ἐν ταύτῃ παρακαλεῖ αὐτοὺς ὅπως μὴ φεισθῶσι τοῦ γήρατός του καὶ φροντίσωσι νὰ τῷ χαρισθῇ ἡ ζωὴ, ἀφαι-

ροῦντες ἀπ' αὐτοῦ τὴν τιμὴν ν' ἀποθάνῃ μαρτυρικῶς ὑπὲρ τοῦ θείου Διδασκάλου.

«Ληφέτέ μοι θηρίων εἶναι βορὰν, δι' ὧν ἔστιν θεοῦ ἐπιτυχεῖν σίτος εἰμὶ Θεοῦ καὶ δι' ὁδόντων θηρίων ἀλῆθομαι, ἵνα καθαρὸς ἄστος εὐρεθῶ τοῦ Χριστοῦ, μᾶλλον κολακεύσατε τὰ θηρία ἵνα μοὶ τάφος γένωνται».

* *

Περιγράφων εἶτα τὰ δεινὰ ἅτινα ὁ Θεοφόρος Ἰγνάτιος ὑψίστατο δεδευμένος περιπατῶν ὅπως καταντήσῃ νὰ θηριομαχήσῃ εἰς Ρώμην, συγκινητικώτατα γράφει λέγων πρὸς αὐτοὺς.

«Ἀπὸ Συρίας μέχρι Ρώμης θηριομαχῶ διὰ γῆς καὶ θαλάσσης, νυκτὸς καὶ ἡμέρας δεδευμένος δέκα λεοπάρδοις, ὃ ἐστὶ στρατιωτικὸν τάγμα, οἱ καὶ εὐεργετούμενοι χεῖρους γίνονται· ἐν δὲ τοῖς ἀδικήμασιν αὐτῶν μᾶλλον μαθητεύονται ἂν μὴ τὰ εὖρα πρόθυμα λέγει τὰ θηρία νὰ με φάγωσι, θὰ τὰ κολακεύσω πρὸς τοῦτο, καὶ μὴ θέλοντα θὰ τὰ βιάσω. Σύγγνωτέ μοι, λέγει· γνωρίζω ἐγὼ τὶ με συμφέρει».

«Πῦρ καὶ σταυρὸς, θηρίων τε συστάσεις, ἀνατομαί, διαιρέσεις, σκορπισμοὶ ὀστέων, συγκοπὴ μελῶν, ἀλεσμοὶ ὅλον τοῦ σώματος, κακαὶ κολάσεις τοῦ διαβόλου· ὡς ἐμὲ ἐρχέσθωσαν μόνον ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω». Οὐδὲν μοι ὠφελήσει τὰ τερπνὰ τοῦ κόσμου, οὐδὲ αἱ βασιλεῖαι τοῦ αἰῶνος τούτου, καλὸν μοι ἀποθανεῖν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, ἢ βασιλεύειν τῶν περὶ τῆς γῆς. Εκείνον ζητῶ, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα, ἐκείνον θέλω τὸν δι' ἡμᾶς ἀναστάντα, ὃ δὲ τοκετός μοι (δηλ. ὁ θάνατος) ἐπικείται, μὴ ἐμποδίσσῃ μοι ψῆσαι, (δηλ. ν' ἀποθάνω) μὴ θέλῃσιντέ με ἀποθανεῖν (δηλ. νὰ ζήσω).

* *

Ἰδοὺ ὁ ἀγαπητοί μοι Ἀγγλοὶ καὶ Ἕλληνας ἀδελφοὶ Χριστιανοί, ἰδοὺ τίνες ἦσαν οἱ ἐπίσκοποι τῆς πρωτογόνου Ἐκκλησίας, ἰδοὺ τίνες ἐπίσκοποι πρέπει νὰ εἶνε τὸ πρότυπον ἡμῶν!

Προτιμῶ λέγει ν' ἀποθάνω ὑπὲρ Χριστοῦ ἢ νὰ κηρυχθῶ Ἀυτοκράτωρ συμπάσης τῆς ὑψηλίου· ποῖα δόξα λέγει

εἶνε μεγαλειτέρα τῆς δόξης ταύτης τοῦ μάρτυρος; «καλὸν μοι ἀποθανεῖν εἰς Χριστόν ἢ βασιλεῦν τῶν περᾶτων τῆς γῆς».

Ἀλλὰ τίς τέλους διετάχθη ὁ Θεοφόρος Ἰγνάτιος ὅπως ἐγκαταλείψῃ τὴν Σμύρνην προχωρῶν πρὸς τὸ μαρτύριον.

Εἶναι αὐτόδηλον οἷα ὑπῆρξεν ἡ ἐπὶ τῷ χωρισμῷ τούτῳ λύπη Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου καὶ τῶν Σμύρνη Χριστιανῶν.

Ο ἱερός Ἰγνάτιος περὶ πορῶν καὶ πάντοτε δέσμιος φθάνει εἰς Τρωάδα, ὅπουθεν γράφει, τρεῖς ὥς εἶδομεν ἐτέρας ἐπιστολάς, τὴν μὲν πρὸς Φιλαδελφεῖς, τὴν δὲ πρὸς Σμυρναίους, καὶ τὴν τελευταίαν πρὸς τὸν ἱερὸν Πολυκάρπον.

* *

Τοὺς Φιλαδελφεῖς συμβουλεύει ὅπως ἀποφεύγωσι τὸν μερισμὸν, δηλαδὴ τὰς κομματικὰς διαιρέσεις καὶ τὰς κακοδιδασκαλίας, συνιστᾷ αὐτοῖς θερμῶς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως· «μία, λέγει, σὰρξ τοῦ Χριστοῦ, ἓν ποτήριον, ἓν θυσιαστήριον, εἰς ἐπίσκοπος» καὶ μετ' ὀλίγον ὁμιλῶν περὶ τῆς ἐνώσεως τῶν πιστῶν λέγει «τὴν ἐνωσιν ἀγαπάτε, τοὺς μερισμοὺς φεύγετε, οὗ δὲ μερισμὸς ἐστὶ καὶ ὁργή. Θεὸς οὐ κατοικεῖ».

Ἐν τῇ πρὸς Σμυρναίους ἐπιστολῇ γράφει εὐγνωμονῶν αὐτοῖς διὰ τὰς περιποιήσεις καὶ τὴν ἀνακούφισιν ἣν παρέσχον τῷ πολίῳ δεσμίῳ· ἀναφέρει ὅτι ἐνόησεν αὐτοὺς ἐν ἀκινύτῳ πίστει κατηρτισμένους καὶ ἡδρασμένους ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Ἰησοῦ.

* *

Εἶτα δὲ δίδωσιν ἡμῖν πολύτιμον περὶ αὐτοῦ πληροφορίαν ὅτι ὁ Ἰγνάτιος μετὰ τὴν Ἀνάστασιν ἤξιώθη νὰ ἴδῃ τὸν Κύριον· ἦν δὲ πιθανῶς ὀπίσω τῶν μαθητῶν ὅτε παρουσιασθεὶς τοῖς μαθηταῖς εἶπεν αὐτοῖς «ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδατε». «Εγὼ γάρ καὶ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν ἐν σαρκὶ εἶδα καὶ πιστεύω ὄντα· καὶ ὅτε πρὸς τοὺς περὶ Πέτρον ἦλθεν ἔφη αὐτοῖς· λάβετε ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι ὄντως εἰμὶ δαυμόνιον ἀσώματον».

Ἐκ τῆς φιλολογικῆς δὲ παρατηρήσεως τοῦ καὶ «ἐγὼ γάρ καὶ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν εἶδα αὐτόν» ἐξάγομεν

τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Ἰγνάτιος βεβαίως καὶ πρὸ τῆς Αναστάσεως εἶχεν ἴδῃ τὸν Ἰησοῦν.

Τὴ τούτου λαμπρότερον, ὡ^{*} Ἀγγλοὶ καὶ Ἕλληνες ἀδελφοὶ Χριστιανοί, ἢ νὰ ὁμολογῇ εἰς τὴν πρὸς τοὺς Σμυρναίους ἐπιστολὴν ὅτι ὁ ἴδιος καὶ μετὰ τὴν Ανάστασιν ἠξιώθη νὰ ἴδῃ τὸν Ἰησοῦν; τίς τούτου μεῖζων ἱστορικὸς ἀδάμας; τίς τούτου πολυτιμότερος διὰ τὸν ἱερὸν Ἰγνάτιον θησαυρός;

Συμβουλεύει εἴτα τοὺς προσφιλεῖς αὐτῷ Σμυρναίους, ὅπως ἀποφεύγωσι τὰς κομματικὰς διαιρέσεις ὡς αἰτίαν τῶν κακῶν «τοὺς δὲ μερισμοὺς, λέγει, φεύγετε ὡς ἀρχὴν κακῶν».

Ἐν τέλει εὐχαριστεῖ αὐτοὺς^{*} ὅτι κατὰ πάντα τὸν ἀνέ-
παισαν, ὅτι παρόντα δὲ καὶ ἀπόντα ἐξ ἴσου τὸν ἠγάπη-
σαν, ἐπικαλεῖται δ' ἐπ' αὐτῶν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εὐ-
λογίαν τοῦ Κυρίου. «Αμείβοι ὑμᾶς Θεός».

Ονομαστὴ δὲ ἀσπάζεται τοὺς ἰδιαίτερος φιλοξενίαν-
τας καὶ φροντίσαντας περὶ αὐτοῦ. «Ἀσπάζομαι, λέγει,
τὸν οἶκον Τατουίας, ὃν εἶχον ἐδοῦσθαι πίστει καὶ ἀγά-
πῃ σαρκικῇ τε καὶ πνευματικῇ», ὅπλον ὅτι ἐν τε τῇ πρὸς
τὸν σύζυγον καὶ τῇ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἀγάπῃ, ἀσπά-
ζομαι, λέγει, Ἀλκην, τὸ ποθητὸν μοι ὄνομα, καὶ Δάφνον,
ὃν διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν φροντίδας καλεῖ «ἀσύγκριτον» διὰ
τὰ πολλὰ δὲ καὶ καλὰ αὐτοῦ τέκνα «εὐτεκνον». «Ἀσπι-
ζομαι Ἀλκην τὸ ποθητὸν μοι ὄνομα καὶ Δάφνον τὸν ἀ-
σύγκριτον καὶ εὐτεκνον».

Τέλος τὴν ἐβδόμην καὶ τελευταίαν αὐτοῦ ἐπιστολὴν
ἀποτείνει εἰς τὸν παλαιὸν αὐτοῦ συμμαθητὴν τὸν ἱερὸν
Πολύκαρπον.

Ἐν ταύτῃ δοξάζει τὸν Θεὸν ὅτι ἠξιώθη νὰ ἴδῃ αὐτὸν,
ὡς καὶ τὴν γνώμην αὐτοῦ «ἠδρασμένην ὡς ἐπὶ πέτραν
ἀκίνητον».

Εἴτα συνιστῶν αὐτῷ καὶ περὶ τῆς Ἐνώσεως γράφει
«τῆς Ἐνώσεως φρόντιζε, ἥς οὐδὲν ἀμεινον καὶ πάντας
βάσταζε, πάντων ἀνέχου ἐν ἀγάπῃ ὥσπερ καὶ ποιεῖς».

Εξ ὧσων δὲ κατὰ τὴν ἐν Σμύρνῃ διατριβὴν αὐτοῦ ἴαντε-
λάφθη ὁ Θεοφώρος ἀνὴρ φαίνεται ὅτι ὁ Πολύκαρπος εἶχε
παροξυνθῆ ἐπὶ τῷ νέῳ διωγμῷ τῶν Χριστιανῶν, διέβλεπε
δ' ὅτι τάχιον ἢ βράδιον βαρύνε καὶ εἰς τὴν Εκκλησίαν τῆς
Σμύρνης θέλει ἐνσκήψει ὁ διωγμὸς, ἐφ' ᾧ συμβουλεύει
γράφων τῷ Πολυκάρπῳ «αἰτοῦ σύνεσιν πλείονα ἢς ἔχεις·
γρηγόρσι, ἀκοίμῃτον πνεῦμα κεκτημένος, πάντων τὰς
νόσους βάσταζε, ὡς τέλειος ἀθλητῆς, ὅπου πλείων κόπος
πολὺ κέρδος». Στῆθι ἐδραῖος ὡς ἀκμῶν τυπτόμενος, με-
γάλου ἐστὶν ἀθλητοῦ τὸ δέρεσθαι καὶ νικᾶν».

*
*

Εκ τούτου συμπεραίνομεν ὅτι ὁ ἱερὸς Ἰγνάτιος διέβλεπεν
ὅτι τάχιον ἢ βράδιον ὁ συμμαθητὴς αὐτοῦ Πολύκαρπος
θέλει ἀκολουθήσει αὐτόν εἰς τὸ μαρτύριον.

Διέβλεπε τὸ ἐπὶ τοῦ Πάγου μαρτύριον ὅτι δὲν θὰ πα-
ρέλθῃ χρόνος καὶ ὁ συμμαθητὴς Πολύκαρπος ἐπὶ τοῦ
σταδίου τοῦ Πάγου ἄνω τῆς Σμύρνης θέλει ἀπαντᾶ εἰς
τὸν ἀνθύπατον «Ογδοήκοντα καὶ ἑξ ἔτη δουλεύω αὐτῷ
καὶ οὐδὲν μὲ ἠδίκησε· πῶς δύναμαι βλασφημηῆσαι τὸν
βασιλέα μου τὸν σῶσαντά με;

*
*

Καὶ ἀληθῶς ὁ εἰς συμμαθητὴς ἐγένετο βορὰ τῶν ἀγρί-
ων θηρίων ἐν Ρώμῃ ὁ δὲ μετ' οὐ πολὺν ἀγρία βορὰ τῶν
φλογῶν ἐπὶ τοῦ πάγου τῆς Σμύρνης.

Ἰδοὺ, Κύριοι, τίνες ἦσαν οἱ ἡμέτεροι τοῦ Χριστιανισ-
μοῦ πρόγονοι. Ἰδοὺ διὰ τίνων ἀνδρῶν ἐκρατοῦτο ἡ πίστις
καὶ ἰδρύνετο ἐπὶ τῶν καρδιῶν ὁ Θρόνος τοῦ Ἰησοῦ.

Ο ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Εἴθε ὦ εὐσεβεῖς Ἀγγλοὶ καὶ Ἕλληνες ἀδελφοὶ Χριστιανοί, εἴθε ὡς ἐγένετο ἡ συνάντησις αὐτὴ ἐν Σμύρνῃ τῶν ἱερῶν τούτων ἀνδρῶν, οὕτω νὰ γίνῃ ἐνταῦθα καὶ ἡ συνάντησις δύο μεγάλων Χριστιανικῶν λαῶν τῆς Μητρὸς καὶ θυγατρὸς Εκκλησίας.

Ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἐν διατάσσει, ἐν ζῆτεϊ.

«Αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσι σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν».

* *

Ἡ ὁμολογία τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἶνε ἡ βάσις πάσης χριστιανικῆς ὁμολογίας. Ἡ πίστις δι' ἡμᾶς τῷ Σταυρωθέντι εἶνε ἡ μόνη ἐλπίς «*Spes unita*» τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων.

Δίδων εἰτα ὁ Κύριος ποῖον εἶνε τὸ γνῶρισμα τῶν μαθητῶν αὐτοῦ λέγει:

Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστέ, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις».

Καὶ ὅμως ἐὰν ἤρχετο καὶ εἰς Σμύρνην ὁ ἱερός Πολύκαρπος καὶ ὁ Ἰγνάτιος, τί θὰ ἔλεγον βλέποντες τὴν παρούσαν κατάστασιν τῆς Εκκλησίας;

Βεβαίως θὰ ἐκλαιον πικρῶς πρὸ τῶν ὑπαρχουσῶν ἀνὰ μέσον τῶν διαφόρων Εκκλησιῶν διχονοιῶν.

* *

Ἄν ὑποθέσωμεν ὅτι πρὸς στιγμὴν ἀνέξῃ καὶ ἤρχετο πάλιν εἰς Σμύρνην ὁ Θεοφόρος Ἰγνάτιος καὶ ἡρώτα ἡμᾶς, τίνος ἡ Εκκλησία αὕτη; καὶ τῷ ἐλέγομεν αὕτη ἀνήκει εἰς τοὺς Καθολικοὺς, αὕτη εἰς τοὺς Ἀρμενίους, αὕτη εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους, αὕτη εἰς τοὺς Ἀγγλικανοὺς, αὕτη εἰς τοὺς Καλδινιστάς, αὕτη εἰς τοὺς Εὐαγγελιστάς καὶ αὕτη ἄλλοις.

Τί θὰ ἔλεγεν ὁ πνευματοφόρος ἀνὴρ;

Ὡ! δυστυχία, θὰ ἀνεφώνει, ἀδίκως λοιπὸν ἐχύθη τὸ τίμιον τοῦ Κυρίου αἷμα; τῶν μαρτύρων καὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ δούλου αὐτοῦ καὶ τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου;

Μὴ ἀναγνωρίζων δὲ τὴν Σμύρνην ἐν ἡ μίαν μόνην
Εκκλησίαν ἀφῆκε, θά ἐθρήνει καὶ ἐκλαίει διὰ τὴν παρού-
σαν τῶν Χριστιανῶν κατάστασιν, ἰκετεύων τὸν Ὑψιστον ὁ-
πως ὡς τάχιστα συνάξῃ τὰ διεστώτα.

* *

Ο Κύριος ἡμῶν δὲν ὠμίλησε περὶ τυπικῶν τῆς Εκκλη-
σίας, ποσοῦ νηστειῶν καὶ ἀκολουθιῶν. Ο Κύριος ἐν γνώ-
ρισμα ἔδωκεν εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ τὴν ἀ γ ά π η ν.

Ταύτην ἐτόνισε, ταύτην ἐπέδειξε, ταύτην ἐκήρυξεν ὡς
τὸ μόνον γνώρισμα τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν καθώρισεν. «Ἐν
τούτῳ γνώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστὶ ἐὰν ἀ-
γ ά π η ν ἔχετε ἐν ἀλλήλοις».

Ἀλλῶς οὕτως ἐν διχονοίαις ζῶντες, τὰ δῶρα ἅτινα
προσφέρομεν εἰς τὸ θυσιαστήριον τοῦτο τῆς εἰρήνης καὶ
τῆς ἀγάπης εἰσὶ δῶρα ἁ ὁ ῥ α.

Δὲν λέγομεν ἡμεῖς τοῦτο, λέγει αὐτὸ αὐτὸς ὁ Κύριος.

«Εὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστή-
ριον, κἀκεῖ μνησθῇς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ,
ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ
ἔπαγε πρῶτον διαλλάγηθαι τῷ ἀδελφῷ σου καὶ τότε ἔλθῶν
προσφέροι τὸ δῶρόν σου».

Εἶνε ἐπομένως γνώρισμα μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ ὅταν αἱ
Εκκλησίαι ἀ λ λ η λ α φ ο ρ ί ζ ο ν τ α ι, ὅταν οἱ λεγάται *Logati*
τοῦ Πάπα λειτουργοῦντος ἐν τῷ μεγαλοπρεπεῖ ναῷ Μι-
χαὴλ τοῦ **Κηρουλαρίου**, ἀφίνουσιν ἐπὶ τῆς ἀγίας Τρα-
πέζης τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης, φρικώδεις ἀφορισμοὺς
καὶ ὅταν ὠρισμένοι Πάπαι ὅπως ποιήσωσι δραστηκώτερον
τὸν ἀφορισμὸν αὐτῶν ἐμβάπτουσι τὸν κάλαμον αὐτῶν ἐ-
πὶ τοῦ ἀγίου Ποτηρίου, ἐπὶ τοῦ αἵματος Εκείνου ὅστις
συνεχώρει τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ διὰ τοῦ «Πάτερ, ἄφες αὐ-
τοῖς οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσι»;

Εἶνε τὰ μίση ταῦτα γνώρισμα τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου;

Διότι καὶ ὁ ἱερός Πολύκαρπος πρὸς τὸν Πάπαν Ανίκη-
τον, ἤρισεν· ὅμως δὲν ἐχωρίσθησαν, εἰ καὶ τὸ ζήτημα
δὲν ἦτο μικρόν.

Οἱ ἐν Ἀσία χριστιανοὶ ἐώρταζον τὸ Πάσχα τῇ ιδ'. τοῦ

Μαρτίου μηνὸς Νισὰν ἀδιαφοροῦντες ἂν τοῦτο συνέπιπεν ἡμέραν Δευτέραν ἢ Τρίτην· τοῦναντίον οἱ ἀλλάχοι τῆς Δύσεως χριστιανοὶ ἐώρταζον τοῦτο πάντοτε ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ.

Τῷ 157 μ. Χ. ὁ ἱερός Πολύκαρπος μεταβαίνει εἰς Ρώμην συζητεῖ μετὰ τοῦ Πάπα Ανίκητου, ἀλλ' οὔτε ὁ Πολύκαρπος ἠδυνήθη νὰ πείσῃ τὸν Ανίκητον οὔτε ὁ Ανίκητος τὸν Πολύκαρπον, καὶ ὁμῶς δὲν διέλυσαν τὴν μεταξὺ αὐτῶν ἀγάπην, τοῦναντίον ὁ ἱερός Ανίκητος παρεχώρησεν εἰς τὸν ἱερὸν Πολύκαρπον τὸ ἴδιον αὐτοῦ Θυσιαστήριον καὶ αὐτὸς ὡς ξενιζόμενος ἐπίσκοπος ἐτέλεσεν ἐν Ρώμῃ τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας.

Οὐ πολὺ μετὰ ταῦτα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος διέστη ὁ ἱερός Πολύκαρπος μετὰ τοῦ Πάπα Βίκτωρος, ἀλλ' ὡσαύτως δὲν διέστησαν, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον δὲν ἀφωρίσθησαν, ἀλλ' ἐτήρησαν τὴν μεταξὺ τῶν δύο Εκκλησιῶν ἀγάπην.

Διατὶ νὰ μὴ μνηθῶμεν τοὺτους;

Ἰδοὺ δὲ ὡς διέσωσεν ἡμῖν ὁ Εὐσέβιος ποῦ ἐστήριξε τὴν συνάθειαν ταύτην τῶν ἐν Ἀσίᾳ Χριστιανῶν ὁ ἱερός Πολυκράτης, ἐξ ἧς δὲ καὶ τοσαῦτα περὶ τῶν ἐν Ἀσίᾳ πρώτων Ἐπισκόπων καὶ λοιπῶν ἀγίων οὐδασκόμεθα.

«Ἡμεῖς οὖν ἀ ρ α δ ι ο ῦ * * γ η τ ο ν ἀγομεν τὴν ἡμέραν μὴτε προστιθέντες, μὴτε ἀφαιρούμενοι. Καὶ γὰρ κατὰ τὴν Ἀσίαν μεγάλα στοιχεῖα κεκοίμνται, ἅτινα ἀναστήσεται τῇ ἡμέρᾳ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου, ἐν ἣ ἔρχεται μετὰ δόξης ἐξ οὐρανῶν, καὶ ἀναστήσει πάντας τοὺς ἁγίους, Φίλιππον τὸν τῶν δώδεκα Ἀποστόλων, ὃς κεκοίμνται ἐν Ἱερραπόλει καὶ δύο θυγατέρες αὐτοῦ γενηρακυῖαι παρθένοι. Καὶ ἡ ἑτέρα αὐτοῦ θυγάτηρ ἐν ἁγίῳ πνεύματι πολιτευσαιμένη, ἢ ἐν Ε φ έ σ ω ἀ ν α π α ύ ε τ α ι· ἐτι δὲ καὶ Ἰ ω ά ν ν η ς, ὃ ἐπὶ τὸ στήθος τοῦ Κυρίου ἀναπεσὼν, ὃς ἐγεννήθη ἱερεὺς τὸ πέταλον πεφορικῶς, καὶ μάρτυς καὶ διδάσκαλος· οὗτος ἐν Ε φ έ σ ω κεκοίμνται. Ἐτι δὲ καὶ Πολύκαρπος, ὁ ἐν Σμύρνῃ καὶ ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς· καὶ Θρασύας καὶ ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς ἀπὸ Εὐμενείας, ὃς ἐν Σ μ ύ ρ ν η κεκοίμνται. Τὶ δὲ δεῖ λέγειν

Σάγαριν ἐπίσκοπον καὶ μάρτυρα, ὃς ἐν Λαοδικεΐα κεκοίμῃται· Ἐτι δὲ καὶ Παπερίριον τὸν μακάριον, καὶ Μελίτωνα (τὸν εὐνοῦχον, τὸν ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι πάντα πολιτευσάμενον) ὃς κεῖται ἐν Σάρδεσι, περιμένων τὴν ἀπὸ τῶν Οὐρανῶν ἐπισκοπὴν, ἐν ἧ ἐκ νεκρῶν ἀναστήσεται. Οὗτοι πάντες ἐτήρησαν τὴν ἡμέραν τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ πάσχα κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, μηδὲν παρεκβαίνοντες, ἀλλὰ κατὰ τὸν κανόνα τῆς πίστεως ἀκολουθοῦντες. Ἐτι δὲ καὶ ὁ μικρότερος πάντων ὑμῶν Πολυκράτης, κατὰ παράδοσιν τῶν συγγενῶν μου, οἷς καὶ παρηκολούθησα τισὶν αὐτῶν· ἐπεὶ μὲν ἦσαν συγγενεῖς μου ἐπίσκοποι, ἐγὼ δὲ ὁ γδοορ καὶ πάντοτε τὴν ἡμέραν ἡγαγον οἱ συγγενεῖς μου, ὅταν ὁ λαὸς ἦ ῥηνυε τὴν ζύμην. Ἐγὼ οὖν ἀδελφοί, ἐξ ἡκοντα πέντε ἔτη ἐν Κυρίῳ καὶ συμβεβληκῶς τοῖς ἀπὸ τῆς οἰκουμένης ἀδελφοῖς, καὶ πᾶσαν ἀγίαν γραφὴν διελθὼν, οὐ πτίρομαι ἐπὶ τοῖς καταπληρσσομένοις· οἱ γὰρ ὑμῶν μείζονες εἰρήκασιν πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις. Ἐδενάμην δὲ τῶν ἐπισκόπων τῶν συμπαρόντων μνημονεῦσαι, οἷς ὑμεῖς ἠξιώσατε μεταληθῆναι ἐπ' ἐμοῦ καὶ μετεκαλεσάμην· ὃν τὰ ὀνόματα ἐὰν γράφω, πολλὰ πλῆθι εἰσὶν. Οἱ δὲ ἰδόντες τὸν μικρόν μου ἄνθρωπον σὺν νηυδόκησαν τῇ ἐπιστολῇ, εἰδότες, ὅτι εἰκὴ πολλὰς οὐκ ἠνεγκά, ἀλλὰ ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ πάντοτε πεπολίτευμαι· 1).

* *

Ἡ ἐμὴ Ἐπιστολή ἀσχολουμένη μετὰ τῆς Χριστιανικῆς τῶν πρώτων αἰώνων καὶ οὐχὶ μετὰ τῶν δογματικῶν διαφορῶν τῶν μετὰ ταῦτα αἰώνων, διαβλέπει κατ' ἀνάγκην πανταχοῦ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀγάπην τῶν Χριστιανῶν τῶν πρώτων αἰώνων.

Διὰ τοῦτο ἡμεῖς δὲν βλέπομεν τὸ ἀδύνατον τῆς ἐνώσεως.

Ἦδη ὡς εἶπον ὑμῖν, ὡς ἰδιώτης ὁμιλῶ καὶ ἐπιτρέψατέ μοι ἀτομικὰς ὁλως νὰ ἐκφράσω γνώμας τι ἡμεῖς φρονοῦμεν περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐνώσεως.

* *

Γνωρίζετε βεβαίως ὅτι πρὸ 50 περίπου ἐτῶν Διαμαρτυ-

(1) Ἐν στίχῳ ἐκκλ. ἱστ. βιβλ. ε' κεφ. 20

Γ 4ης 26-
στέφαν
μεταγ.

ρόμενος ἀποθνήσκων ἐν Ανατολῇ ἢ Ορθόδοξος ἐν τῇ Δύσει καὶ μὴ ἔχων ἴδιον ἱερέα, ἐρρίπτετο εἰς τὸν τάφον ἄνευ οὐδεμιᾶς εὐχῆς, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐκκλησιαστικῆς συνοδίας.

Εὐτυχῶς ὅμως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ διαπρεποῦς ἱεράρχου Λυκούργου οἱ Διαμαρτυρούμενοι καὶ Ορθόδοξοι ἔλαβον τὴν ἀδειαν τῶν ἐαυτῶν Ἐκκλησιῶν νὰ θάπτωσι τοὺς μακρὰν ἐν τῇ ξένῃ ἀποθνήσκοντας δι' ὀρισμένων τῆς Ἐκκλησίας εὐχῶν. # ϕ

Ἦδη εὐχῆς ἔργον εἶνε, ἂν ἐγίνετο ἐπέκτασις τῆς τέως πρὸς τοὺς νεκροὺς μόνον δοθείσης ἀδείας ταύτης.

Ἀν ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία, ὅπου δὲν ὑπάρχει Ορθόδοξος Ναὸς ἠθέλην ἐπιτρέψει τὴν συμπροσευχὴν ἡμῶν μετὰ τῶν Ἀγγλῶν Χριστιανῶν.

* *

Καὶ ἔτι πλέον.

Ἀν αἱ δύο Ἐκκλησίαι δώσωσι τὸ δικαίωμα (καὶ τοῦτο ἡδη ἔχει δώσῃ ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία) ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ νὰ ~~συμμετάσχωμεν~~ τῶν δύο ἀναγκαιοτάτων πρὸς σωτηρίαν μυστηρίων τοῦ βαπτίσματος 1) καὶ τῆς 2^{ης} εὐχαριστίας ὡς τελευταίου ἐφοδίου) ~~προσυντες ἐκάστη τὴν περὶ τῶν μυστηρίων τούτων ἔννοιαν τῆς ἰδίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας.~~ #

Εξηγούμεθα σαφέστερον.

Ἡμεῖς, ἐπὶ παραδείγματι, προκειμένου ν' ἀποθάνωμεν πον, μακρὰν τῆς ἀγίας Μητρὸς Ἐκκλησίας ἄνευ τῆς θείας κοινωνίας, ἄνευ τοῦ τελευταίου τούτου ἐφοδίου διὰ τὸ μέγα ταξίδιον τῆς πέραν τοῦ τάφου ζωῆς, θὰ ἐπροτιμώμεν νὰ δεχθώμεν τὴν θείαν κοινωνίαν ~~ὑπὸ ξένου χριστιανοῦ ἱερέως, παρὰ νὰ ἀποθάνωμεν ἀκοινωνήτοι!~~

* *

Καὶ ὁ μὲν δίδων ἱερεὺς θὰ ἔδιδε τὸ μυστήριον κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς ἰδίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας, ἐγὼ ὅμως θὰ ~~ἔλαμβανον~~ τούτο κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐμῆς Ἐκκλησίας.

1) Γνωστοῦ ὄντος ἄλλως, ὅτι τοῦτο ἐν ἰσότητι ἀνάγκη πᾶς τις δέεται νὰ ἐπιτελέσῃ καὶ αὐτὸς ὁ Πατήρ καὶ ἡ Μητήρ.

708' ὑπ' ἐριθρ. 1920 Γενεύων 27
ὁ παρ' ἐνός 30. Ιουλ. 1820.

Εγώ ὡς συγκρατῶ τὴν ἑστέραν

— 45 —

Πρὸς τοῦτο ὅμας ~~ἐπιθυμῶ~~ ^{ἐπιθυμῶ} νὰ ἔχω τὴν ἀδειαν τῆς Μη-
τροῦς Ἐκκλησίας, ἥς ἀνεὺ οὐδὲν δύναμαι νὰ ποιήσω.

Οὕτως οἱ Ἀγγλοὶ χριστιανοὶ φρονοῦσιν ὅτι μεταλαμβάνοντες τὸν ἄρτον, μεταλαμβάνουσι μὲν αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου μετὰ ~~τῆς~~ ^{τῆς} ἄρτου, ὑπὸ τὸν ἄρτον καὶ ἐν τῷ ἄρτῳ. τον
(cum pane, in pane, sub pane).

Ἡμεῖς δὲ φρονοῦμεν ὅτι μεταλαμβάνοντες τὸν ἄρτον, μεταλαμβάνομεν αὐτὸ τοῦτο τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου κατὰ τοὺς λόγους αὐτοῦ: «τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμα μου». δ Λογῶς

Εγὼ ὅπως μὴ ἀποθάνω ἀκοινωνήτορος, ἀνεὺ τοῦ μεγάλου τούτου ἐφοδίου, διὰ τὸ ταξιδίον τῆς πέραν τοῦ τάφου ζωῆς, θὰ ἐπρωτίμων νὰ δεχθῶ τὴν θείαν κοινωνίαν ὑπὸ τῶν χειρῶν χριστιανοῦ ἱερέως ἐτέρας Ἐκκλησίας. δ δύο #

Οταν δὲ παρουσιασθῶμεν πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ Ῥέιστου Ἐκείνου ἔργον νὰ ἐκδικᾷ παρὰ τίνι/ῃ ἀλήθεια. Ἡμῶν ἔργων πίστις εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἀγάπη πρὸς τὸν πᾶντο. δ ἡν

Ἀλλ' ὁ πόθος τῆς ἑνώσεως δὲν εἶνε μόνον ἀτομικὸς ἡμέτερος μόνον πόθος, τοῦτο, ἀγαπητοί μοι Ἀγγλοὶ καὶ Ἕλληνες ἀδελφοὶ Χριστιανοὶ, εἶναι καὶ κοινὸς πόθος ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν.

Οὕτως ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ταύτης γίνεται δέησις «ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως» ἀμέσως δὲ μετὰ τὸν ἀγιαμὸν τῶν τιμίων δώρων καὶ ποὶν ἡ ὁ ἱερεὺς ἐκφωνήσῃ τὴν εὐχὴν ὅπως ὁ Κύριος καταξιώσῃ ἡμᾶς νὰ ~~ἐκφωνήσωμεν~~ ^{ἐκφωνήσωμεν} τὴν Κυριακὴν προσευχὴν καὶ ~~πᾶν~~ ^{πᾶν} ὁ διάκονος ἐκφωνεῖ ὅπως αἰτήσωμεν «τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος». δ ἀπογγέ-
λωμεν / πᾶν

Αὐτὸς δὲ ὁ αὐστηρότατος πάντων Πατὴρ Μέγας Βασίλειος ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ αὐτοῦ ἱκετεύει τὸν Θεὸν λέγων «τοὺς ἐσκορπισμένους ἐπισυνάγαγε καὶ σύναφον τῇ ἀγίᾳ σου Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ» καὶ ἐν τέλει τῆς αὐτῆς εὐχῆς εὐχεται:

«Τὰς τῶν αἱρέσεων ἐπαναστάσεις ταχέως κατάλυσον τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος· πάντας ἡμᾶς πρόσ-

δεξαι εἰς τὴν βασιλείαν σου, υἱοὺς φωτὸς, καὶ υἱοὺς ἡμέρας ἀναδείξας. Τὴν σὴν εἰρήνην καὶ τὴν σὴν ἀγάπην χάρισαι ἡμῖν».

Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία πολλὰς καὶ ὀραιοτάτας ἔχει εὐχὰς ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ὧν διαπρέπει ὁ ὠραῖος ὕμνος ὑπ' ἀριθμ. 367. ἐν ᾧ λίαν συγκινητικῶς γίνεται δέσις πρὸς τὸν Σωτῆρα ὅπως εὐδοκήσῃ καὶ ἡ νῖξ τῶν κλαυθμῶν καὶ τῶν αἰρέσεων μεταβληθῇ εἰς προίαν αἰωνίας εἰρήνης καὶ ἀγάπης.

Ἀλλ' ἡμεῖς τι δυνάμεθα νὰ πράξωμεν ὑπὲρ τῆς ποθητῆς ταύτης ἑνώσεως, τι δυνάμεθα ἄλλο πλὴν τῆς ἐγκαρδίου ἡμῶν προσευχῆς πρὸς τὸν Θεόν;

Ἀφ' οὗ κοινῇ πάντες ὡς ἀδελφοὶ ἀναστήμεν καὶ ἐν κατανύξει ψυχῆς εἰπώμεν.

Μέγα Ἀρχιεπίσκοπον Ἰησοῦ.

Σὲ ἱκετεύομεν τὰ τέκνα σου, τὰ πρόβατα σου δύο μεγάλων Χριστιανικῶν λαῶν ἐλέησον καὶ ἑνώσον ἡμᾶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ἵνα οὕτω ἀξιοθώμεν καὶ ἴδωμεν μίαν ποιμνὴν καὶ ἓνα ποιμένα ὑπὸ τὸν Μέγαν Ἀρχιερέα Ἰησοῦν. Ἀμήν. 7

Καθ' ὅταν τὴν διάρκειαν τῆς ομιλίας ταύτης πολλῶν οἱ ὀφθαλμοὶ ἐδάκρυον ἐκ συγκινήσεως ἐν ᾧ οὖν δὲ τῆς προσευχῆς ἐπανεληλυμένοι ἠκούοντο φωνὰ ἀπὸ τοῦ πλῆθους. Ἀμήν Ἀμήν.

Ἰ. Σ. ε'

Μνημὸς 3 8 β. ε. δ.

1907

46

24

22. 07

11. 07

Οἱ Ἱεράρχαι καὶ Ἀρχιεπίσκοποι

ἐπὶ τῆς 10. 07. 1908.

ΚΑΠΟΥΛΗ — ΠΑΝΑΓΙΑ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ Γ. ΛΑΜΠΑΚΗ

ΕΝ ΤΩ ΚΕΝΤΡΙΚΩ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩ

Εγγεγείς χέριοι καὶ χεῖλαι,

Πρόκειται περὶ συζητήσεως ἀληθείας, ἥτις εὐρίσκεται εἰς τὸ φῶς τῆς ἐπιστήμης. Ὄταν ὁ ἐπιστήμων δὲν ζητῇ τὴν ἀλήθειαν εἰς τὴν ἐπιστήμην εἶναι ἀνάξιος νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα τοῦτο. Τὸ ἀληθεύειν ἐν παντὶ πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐπιστήμονος. Τὸ θέμα τὸ ὁποῖον μέλλω νὰ ἀναπτύξω τὴν ἐσπέραν ταύτην ἀναφέρεται εἰς ἓν ἐκ τῶν σπουδαιότερων γεγονότων τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας. Τὸ ζήτημα τοῦτο ὅπερ μέλλω νὰ διαλευκάνω καὶ φέρω εἰς φῶς ἔχω μελετήσει καὶ πέρυσιν, ὅτε εἶχον ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑφέσον. Δὲν ὁμιλῶ λοιπὸν ἐκ τοῦ προχείρου, καθότι τὸ πᾶν ἐκεῖ ἔχει ἐξελεγχθῇ· αἱ πέτραι, τὸ χῶμα, ὁ πηλὸς οἱ κέραμοι καὶ πᾶν ὅ,τι σχετίζεται μετὰ τῆς ἀρχαιότητος, εἰς ἣν ἀνήκει καὶ ἡ πόλις αὕτη. Ἀλλὰ διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ ὧν τούτων ἀπαιτεῖται χρόνος, καὶ χρόνος πολὺς. Ὡστε καὶ νῦν ὁλόκληρος δὲν θὰ ἴσκει, ἐάν ἐμελλον περὶ ὧν τούτων νὰ κάμω λόγον. Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τοῦ ναῖσκου τοῦ καλουμένου «Καπούλῃ Παναγία». Η-

τοι οἱ Καθολικοὶ, διατείνονται ὅτι ἐν Εφέσῳ ὑπάρχει ὁ οἶκος τῆς Θεοτόκου καὶ οὗτος εἶναι ἡ «Καπουλῆ Παναγία». Λέγοντες δὲ τοῦτο εἰς οὐδὲν ἄλλο στηρίζονται ἢ ἐπὶ τοῦ ὁράματος, τὸ ὁποῖον εἶδεν ἡ εὐλαβὴς καθολικὴ Αἵκατερίνη· τὸ ὄραμα τοῦτο παρουσίασεν εἰς αὐτὴν ὁλόκληρον τὸν ναὸν ὡς ἔχει ἔστω· ἀλλὰ τὸ ὄραμα Κύριοι μᾶς γυναικὸς ἔστω καὶ ἀγίας δὲν δύναται νὰ ἔχη κύρος ἐπιστημονικόν.

* *

Ἡ ὑμνολογία τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας παρουσιάζει πανταχοῦ τὴν θεοτόκον διαδιώσασαν ἐν Παλαιστίνῃ καὶ ταφείσαν ἐν Γεσθημανῇ· «Γεσθημανῇ τῷ χωρίῳ κηδεύσατέ μου τὸ σῶμα». Καὶ ὅμως οὐδὲ ἐπὶ τῆς ὑμνολογίας πρέπει νὰ βασιζώμεθα. Εἰς τοὺς ὕμνους λέγοντας πλείστα ὅσα· ἀλλ' ἄλλο πίστις θερμὴ καὶ ἄλλο ἐπιστήμη.

Ἐν Εφέσῳ λοιπὸν εἵπομεν, ὅτι εὐρίσκεται ἡ «Καπουλῆ Παναγία» καὶ ἡμπορεῖ τις νὰ πιστεῖν τοῦτο· ἀλλὰ δὲν εἶναι οὗτος λόγος καὶ νὰ παραδεχώμεθα ὡς ἀλήθειαν, ὅτι ἡ Θεοτόκος ἀπέθανεν ἐκεῖ. Ἀν ἀναφέρηται, ὅτι ἡ Θεοτόκος εὐρίσκετο μετὰ τοῦ Ἰωάννου εἰς Εἴφeson, δὲν σημαίνει, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ προσώπου αὐτῆς, ἀλλὰ περὶ Ἐκκλησίας ἀνεγερθείσης εἰς τὴν μνήμην αὐτῆς· ἀπαραλλάκτως ὅπως καὶ σήμερον, ὅταν λέγωμεν ἐπὶ παραδείγματι ὑπάγω εἰς τὴν Ἁγίαν Φωτεινὴν ἢ εἰς τὴν Ἁγίαν Αἵκατερίνην χωρὶς βεβαίως νὰ ἐννοῶμεν τὸ πρόσωπον τῶν Ἀγίων, εἴμῃ τὸν ναὸν αὐτῶν μόνον. Εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο θὰ ἐπασχολήσω ὑμᾶς, εὐγενεῖς κύριοι καὶ κυρίαι, διότι ἔχω παρακληθῆ καὶ ὑπὸ τῶν Πατέρων Λαζαριστῶν νὰ ἐκφράσω τὴν γνώμην μου καὶ δικαίως· διότι ὑψηλῆς τυγχάνων τῆς Χριστιανικῆς Αρχαιολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἡμῶν Πανεπιστημίῳ καὶ κατέχων ἔδραν, ἣν μετὰ πολλῆς ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως θεραπεύω, τολμῶ νὰ ἐκφέρω τοιαύτην. Εἰμαι ἐραστὴς ἐνθους κύριοι, τῆς ἐπιστήμης ταύτης· διὸ δὲν ἀφῆκα Πανεπιστήμιον Εὐρωπαϊκόν, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἐσπούδασα, καὶ τόπον τῆς Χριστιανικῆς Αρχαιότητος, ἐφ' οὗ νὰ μὴ ἐμελέτησα. Δὲν δύναμαι νὰ κρύψω, ὅτι ἀγαπῶ μετ' ἐρωτος τὸν κλάδον τοῦτον τῆς Ἐπιστήμης, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἐπεδόθην ψυχῇ τε καὶ σώματι· λέγων δὲ ταῦτα, οὐδὲν ἄλλο ἐπιδιώκω ἢ νὰ ἀπο-

δείξω εἰς ὑμᾶς τὸ κύριος τῶν λεγομένων μου. Επὶ τῆς ἐπιστάμης, ὅθεν βασιζόμενος δὲν ὠκνησα ποσῶς εἰς τὴν γενομένην μοι ὑπὸ τῶν Λαζαριστῶν πατέρων πρόσκλησιν κατ' αὐτάς, ἀλλ' ἔσπευσα ἵνα εἰπῶ τὴν γνώμην, ἣν ἔχω περὶ τῆς Καπουλᾶ Παναγιάς.

* *

Δύναμαι δὲ δι' ἀναμφισβητήτων πειστηρίων καὶ ἀποδείξεων νὰ εἰπῶ ὅτι ἡ Θεοτόκος δὲν ἀπέθανεν ἐν Εφέσῳ, καθότι καὶ ἱστορικῶς τοῦτο εἶναι ἀδύνατον. Μεταβάς εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ μελετήσας καὶ ἐκεῖ τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπ' αὐτοῦ τοῦ τάφου τῆς Θεομήτορος, ἔχω καὶ ἄλλα τεκμήρια ἐπίσης σπουδαῖα, δι' ὧν δύναμαι νὰ ἀποδείξω ὅτι αὕτη ἀπέθανεν οὐχὶ ἐν Εφέσῳ, ἀλλ' ἐν Γεθσημανῇ. Μετὰ τὸ τέλος τῆς τετάρτης Οἰκουμένης Συνόδου, ὁ αὐτοκράτωρ Μαρκιανὸς προσεκάλεσε τὸν Πατριάρχην τῶν Ἱεροσολύμων Ζητῶν νὰ μάθῃ τί γνωρίζει οὗτος περὶ τῆς Θεοτόκου· καὶ ὁ Πατριάρχης διηγείται σαφῶς αὐτῷ ὅτι ἡ Θεοτόκος ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν Γεθσημανῇ χωρίῳ τῆς Ἱερουσαλήμ.

Ὅτε ὁ Ἰωάννης ἦλθεν εἰς Εἰςέσον, ἡ Θεοτόκος δὲν ἔζη πλέον, διότι οὗτος ἦλθεν εἰς πολὺ προκεχωρημένην ἡλικίαν. Κατὰ τὸ 59 ἔτος μ. Χ., ὅτε ὁ Παῦλος μεταβαίνων εἰς Ἱερουσαλήμ, ἵνα παραστῇ εἰς τὴν ἐορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς κατὰ τὰς Πράξεις τῶν Αποστόλων, ἀναφέρεται, ὅτι οὗτος σπεύδων νὰ φθάσῃ ὅσω τὸ δυνατόν ταχύτερον παρέπλευσε τὴν Εἰςέσον καὶ ἔφθασεν εἰς Μίλητον· ἐκεῖ προσκαλεῖ τοὺς ἐν Εἰςέσῳ Χριστιανοὺς καὶ δίδωσιν αὐτοῖς τὰς τελευταίας αὐτοῦ ὑποθήκας· ἐκεῖ ἐπαναλαμβάνων ἐποιήσατο τὴν θαυμασίαν αὐτοῦ δημηγορίαν, νουθετῶν νὰ μὴ ἐπιτρέψωσι ποτὲ τὴν εἰσοδὸν εἰς τὸ ποίμνιον, εἰς «λύκους βαρεῖς». Εκεῖ τότε διορᾷ τὸν ἀναμένοντα αὐτὸν κίνδυνον· εἶδε τὸν ἑαυτὸν του δεδεμένον καὶ ἀπαγόμενον μάρτυρα εἰς Ρώμην. Καὶ ἦτο ἄρα γε δυνατόν νὰ εὕρισκετο ὁ Ἰωάννης εἰς Εἰςέσον χωρὶς νὰ γείνη λόγος περὶ αὐτοῦ τότε;

* *

Εἰς τὸ βιβλίον μου τὸ διαπραγματευόμενον περὶ τῶν ἐ-
7.

πτά ἀστέρων τῆς Αποκαλύψεως, ἀναφέρω λεπτομερῶς περὶ τοῦ ταξειδίου τούτου τοῦ Παύλου· περαίνων δὲ ταῦτα προσεπιλέγω: Ἐὰν ὁ Ἰωάννης ἦτο τότε ἐν Ἐφέσῳ, θὰ ἐτόλμα νὰ διατάξῃ ὁ Παῦλος, ἢ νὰ προσκαλέσῃ τὸν ἐπιστάθιον μαθητὴν τοῦ Ἰησοῦ, τὸν ἀγαπητὸν, τὸν Παρθένον, τὸν Ἅγιον. Δὲν θὰ ἦτο ἄραγε ἀσέβεια διὰ τὸν ποῶτον ἰδρυτὴν τῶν Εκκλησιῶν τῆς Ἀσίας; Ἰδοὺ μία τραγὴ ἀπόδειξις, ὅτι ἡ Παρθένος Μαρία ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν Ἱερουσαλὴμ.

* *

Καὶ μετὰ τὰ γραφέντα ὑπὸ τῶν δύο Χρυσοστόμων, κατόπιν τῶν ὁποίων οὐδεμίᾳ ἐπιτρέπεται ἀμφιβολία. Ἀς μὴ ἐκτεινώμεθα λοιπὸν περιπλῆον ἱστορικῶς, διότι οὕτω πρὸ πολλοῦ τὸ ζήτημα τοῦτο τυγχάνει λελυμένον. Ἀς ἐξετάσωμεν λοιπὸν αὐτὸ ὑπὸ καθαρὰν ἐπιστημονικὴν ἑποψίαν. Ἡ Ρώμη μετὰ τὴν συμμετοχὴν μου εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν συνέδριον, μετὰ τὴν ἐργασίαν ἣν παρουσίασα εἰς αὐτὸ, μετὰ τὰς 5000 ἐπιγραφάς, ἃς περισυνέλεξα, μετὰ τὴν τιμὴν, ἣν ἔλαβον νὰ ὑποδεχθῶ εἰς Ἀθήνας τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Πάπα δεκάτου τρίτου, μὲ ἐκήρυξε μέλος τῆς Ακαδημίας τῆς ἐν Βατικανῷ καὶ μὲ ἐτίμησε διὰ τοῦ παρασήμερον τῶν Ἀρκάδων.

Ἰδοὺ κύριοι, ἐπὶ τίνων ἀξιώσεων βασιζόμενος παρουσιάζομαι καὶ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ εἰπῶ ὑμῖν, ὅτι τὸ ζήτημα θὰ λυθῇ ἐπιστημονικῶς. Δύναται δὲ, ὅστις θέλει ἐκ τῶν πατέρων νὰ λάβῃ τὸν λόγον, ἂν θέλῃ καὶ νὰ μὲ ἀντικρούσῃ, ὅπου νομίζει ὅτι λανθάνομαι. Επιθυμῶ, Κύριοι, πρόσδε, τὰ λεγόμενά μου νὰ σταλῶσιν εἰς τὰ μεγαλειότερα πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης εἰς τὸ Βατικανόν, εἰς τὴν Γερμανίαν, ἢ ὅπου ἄλλοι ὑπάρχουσιν τοιαῦτα, ἵνα οἱ σοφοὶ καθηγηταὶ αὐτῶν κρίνωσιν τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ σᾶς διαβεβαίω, ὅτι ἀναλαμβάνω ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην τῶν λεγομένων μου, καθότι εὐρίσκονται ταῦτα εἰς τὸν κλάδον μου.

* *

Ἰσως κύριοι, ἠθέλετε μοὶ εἰπεῖ, ὅτι ἐξ ὑμῶν ἐξαρτᾶται νὰ κάμῃτε τὸ μνημεῖον τοῦτο ἢ ἐκεῖνο νὰ ὀμιλῇ τὴν γλῶσσαν, ἣν οἶδετε εἰς αὐτό· καὶ ὡς ἀρχαιολόγος δὲν

ἔχετε παρὰ νὰ διατάξιντε μόνον. Υποθέτω, ὅτι τοῦτο θέλετε νὰ κάμω τὴν ἐσπέραν ταύτην. Ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη ἔχει κανόνας καὶ ἡ τέχνη περιοδούς· καὶ πᾶς, ὅστις δὲν βασίζεται ἐπὶ τούτων οἱ μὲν λόγοι αὐτοῦ δὲν ἔχουσι κύρος, αὐτὸς δὲ πᾶν ἄλλο, δύναται νὰ κληθῇ ἡ ἀρχαιολόγος. Χάρις δὲ τῷ Θεῷ ὅλα τὰ διεθνῇ πανεπιστήμια μὲ γνωρίζουσι καὶ μὲ τιμῶσι· καὶ δὲν λέγω ταῦτα διὰ νὰ καυχηθῶ, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀκολουθήσω καὶ τὸν Παῦλον λέγοντα, ὅτι ἐάν ὑπάρχῃ πρᾶγμα διὰ τὸ ὅποιον ὀφείλουμεν νὰ καυχώμεθα τοῦτο οὐδὲν ἄλλο εἶναι, παρὰ ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου· δηλαδὴ ἡ ἀλήθεια, ἡ ἐπιστήμη, τὸ φῶς. Πέρουσι, κύριοι ἂν καὶ εἶχον τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ὁμιλήσω περὶ τοῦ θέματος τούτου δὲν νύκαίονσα· ἦτο ἄρα (ἐλθμα τοῦ Θεοῦ νὰ ἐπανέλθω καὶ νὰ ὁμιλήσω ἐφέτος, ὅτε οἱ Ἄγιοι πατέρες εἶχον λάβει τὴν καλῶσύνην νὰ μοι ἀποστείλῃσι καὶ δύο βιβλία περὶ Καπουλῆ Παναγίας, ὅπως μελετήσω αὐτά· ἀλλ' ἂν καὶ ἐνέκα τῶν πολλῶν μου ἐργασιῶν δὲν ἠδυνάθην νὰ μελετήσω παρὰ μόνον τὸ ἐν τούτων εὐχαριστῶ αὐτούς· ἄλλως τε δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀναγνώσω, διότι ἔχω ἤδη γνωρίσει περὶ τίνος πρόκειται. Ἐνταῦθα ὁ κ. Λαμπάκης ἀνέγνωσε χωρία τινὰ ἐκ τῶν βιβλίων τούτων χάριν τοῦ ἀκροατηρίου αὐτοῦ, ὅπερ ἦτο πολυπληθέστατον). Ἀς ἐπανέλθωμεν λοιπὸν εἰς τὸ θέμα ἡμῶν.

*
* *

Ο ἐπιστήμων ὅταν εὐρίσκηται πρὸ ἐρείπιον τινός, τὸ ἐρείπιον τοῦτο ὁμιλεῖ εἰς αὐτὸν καὶ οὗτος τὸ ἀκούει· ὁμιλεῖ τὰς φωνὰς τῶν αἰώνων, αἵτινες παρήλθον καὶ αἱ φωναὶ αὗται ἐξέρχονται ἐκ τῶν πετρῶν καὶ χωμάτων. Θέλω νὰ σᾶς εἰπῶ, Κύριοι, ὅτι ἡ ἐπιστήμη αὕτη ἔχει προχωρήσει σήμερον τόσον πολὺ, ὥστε ἐκ τοῦ πηλὸς καὶ τῶν πετρῶν νὰ ἐξαγάγῃ τὰς φωνὰς, αἵτινες ὁδηγοῦσιν εἰς τὴν ἀλήθειαν. Κατὰ τὸ εἰρημένον λοιπὸν σύγγραμμα τοῦ Πατρὸς Λαζαριστοῦ πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ Ἰωάννης ἐκτίσῃ τὸν οἶκον τῆς Παναγίας εἰς Ἐφεσον. Δὲν ἐπιθυμῶ ἐνταῦθα νὰ ἐπέμβω ἱστορικῶς ἀρκοῦμαι μόνον ἐπιστημονικῶς νὰ ἐξετάσω τὸ ζήτημα τοῦτο, διότι ἡ ἀπὸ τῶν μνημείων θεολογία εἶναι ἡ νεωτάτη φάσις τῆς Ἐπι-